

РОЛЬ АНГЛІЇ, ФРАНЦІЇ ТА США У ПРИДУШЕННІ ПОВСТАННЯ ТАЙПІНІВ У КИТАЇ

Повстання тайпінів є одним з найбільш відомих та найдовших виступів в китайській історії, яке тривало близько п'ятнадцяти років. Повстання з часом переросло у справжню війну, в якій, за різними підрахунками дослідників, брали участь близько 30 млн осіб.

Так, у 1843 р. сільський вчитель Хун Сюцюань організував у південнокитайській провінції Гуансі таємне товариство «Вшанування Небесного владики», яке мало антиурядовий характер. Товариство виступало за рівний перерозподіл землі та майна в країні, а також за повернення влади китайцям. Таким чином, вони закликали нищити буддійські та конфуціанські храми, вбивати манчжурських чиновників та конфісковувати їхнє майно. Планувалося, що конфісковане майно після завершення повстання буде порівно поділене між його учасниками.

Варто зазначити, що виплата контрибуції, яка лягла на плечі китайського суспільства після Першої Опіумної війни, дефіцит землі, поступовий занепад кустарної та мануфактурної промисловості, криза в економіці країни – все це спричинило масове невдоволення населення цинською владою. Ситуація в імперії ще більше ускладнилась у 1843 р., коли країною вирували стихійні лиха. Китайські іригаційні системи не змогли впоратися з природними катаклізмами і в результаті чого в Хуанхе прорвали дамби, які спричинили затоплення величезних територій. Чисельність жертв була дуже великою, загинуло близько 1 млн осіб.

Досить складне становище населення призвело до того, що товариство «Вшанування Небесного владики» стало досить популярним у суспільстві. Кількість повстанців щодня росла. Населення готувалося до війни.

Влітку 1850 р. розпочалось повстання тайпінів, які досить швидко оволоділи південним Китаєм. Так, на 1853 р. повстанці оволоділи м. Чанша, Учан, Ханькоу, Ханьян та Нанкін. Вони утворили нову державу – Тайпін Тяньго. Їхньою наступною метою було взяття столиці Китаю – Пекіна. Низка переможних битв, проведених тайпінами, отримали досить велику підтримку з боку населення, тому лави повстанців постійно поповнювались новими добровольцями. Маньчжури перебували у дуже скрутному становищі, адже захоплення Пекіна означало б остаточне повалення Цинської імперії.

У кінці 1853 р. тайпіни зробили спробу взяти в облогу столицю, але імперські війська успішно відбили наступ повстанців. Тайпінам не залишалось більше нічого, як відступити. Варто зазначити, що зима 1853–1854 рр. виявилася досить складною. Населення було дуже втомлене від постійних війн, їм не вистачало зброї та їжі, і керівники повстання вирішили на деякий час відступити. Було заплановано готуватися до нового походу на Пекін.

Переможні битви тайпінського війська дуже турбували не лише цинський уряд. Ситуацією в Китаї зацікавились іноземні країни. Вони хотіли підпорядкувати собі Китай, і таким чином перетворити його на колонію. У 1854 р. Англія, Франція і США спільно почали вимагати від уряду Китаю переукласти договори 1842–1843 рр. Причиною укладання договорів стало те, що у китайсько-американському договорі 1844 р. був пункт про перегляд умов договору через 12 років. Для того, щоб зберегти свій вплив на Цинську імперію необхідно було заключати нові договори і таким чином розширювати свої права в країні. Європейські країни вимагали надати право необмеженої торгівлі, збільшення кількості портів, розширення повноважень іноземних послів. Натомість, маньчжурам гарантувалася допомога у придушенні повстання тайпінів. Якщо ж китайська влада не погоджувалася з умовами договору, то іноземні послы погрожували загостренням між країнами дипломатичних відносин.

Цинський уряд і так перебував у досить скрутному становищі, а надання нових прав і привілеїв іноземцям могло призвести до посилення популярності тайпінів в імперії. Цього маньчжури не могли допустити, тому договір не було укладено за новими вимогами. До

відкритого конфлікту це не призвело. Адже в цей час основна увага Англії, Франції та США була прикута до Кримської війни, в якій зазначені країни брали активну участь.

Варто зазначити, що тайпіни не збиралися відступати від своєї мети. У 1854 р. повстанці розпочали підготовку до взяття Пекіна. Тривалі бої 1854–1855 рр. не мали бажаного результату, адже імперські війська почали наступ на володіння тайпінів.

Ситуація в країні була дуже нестабільною. У 1856 р. Англія оголосила війну Китаю, невдовзі до війни приєдналася Франція. США не брали участі у війні, однак країна надавала військову підтримку Англії та Франції. Цинська влада повинна була одночасно вести боротьбу проти тайпінів та іноземних військ. На початку 1857 р. розпочались перші бойові зіткнення. Іноземці грабували та нищили китайські міста та села. Самостійно маньчжури не могли справитися з окупантами, тому у 1858 р. було підписано новий договір з Англією, Францією та США. Іноземні країни отримали ще більше прав та привілеїв. Китай став все ближчим до перетворення на колонію.

Повстання тайпінів дуже ослабило внутрішнє становище Китаю, і це розуміли уряди Англії, Франції та США. Тому китайська сторона йшла на дуже великі поступки при укладанні договорів, однак головною метою маньчжурської влади було придушення повстання тайпінів.

Укладені договори задовольнили вимоги іноземних окупантів, але тайпінське повстання заважало їм проводити власну діяльність в країні. Англія, Франція та США вирішили допомогти цинській владі придушити повстання в країні.

В 60-х рр. XIX ст. з новою силою розпочалися бойові дії між повстанцями та імперським військом. На початку 1860 р. відбулася битва поблизу Нанкіна. В даній битві тайпіни розбили імперське військо і рушили захоплювати м. Сучжоу. В липні того ж року вони підійшли до м. Шанхай, однак захопити це місто їм так і не вдалося, адже проти них виступило не ослаблене маньчжурське військо, а збройні загони Англії, Франції та США. На той час військові підрозділи цих країн володіли кращою зброєю та технікою. Самі ж тайпіни були не в змозі вести війну з іноземною армією. Крім того, посол США домігся організації окремого підрозділу у боротьбі з повстанцями. Військові почали вбивати не лише повстанців, а й мирне населення.

У травні 1862 р. тайпіни захопили міста Цзядінь та Наньсянь, однак міста оточили англо-французькі війська і підпалили їх. Успішні перемоги імперських та іноземних військ дали змогу в 1863 р. оволодіти північним узбережжям р. Янцзи. Досить швидко іноземні та урядові війська дійшли до Нанкіна, декілька місяців тривала оборона міста. І вже 19 липня 1864 р. місто було захоплене військами імперії, які одразу почали жорстоко розправлятися з повстанцями. За підрахунками вчених, за добу було вирізано близько 100 тис. городян, лідерів повстання четвертували. Невдовзі всі повстанські війська, які діяли в інших містах, були розбиті. Таким чином, повстання тайпінів завершилось.

Отже, маньчурам вдалося повернути собі владу над територіями імперії. Немає сумніву, що Англія, Франція та США відіграли досить велику роль у придушенні повстання. Більшість науковців вважає, що самотужки імперські війська не могли б справитися з повстанцями, лише військові дії іноземних підрозділів дали змогу придушити повстання тайпінів, яке загрожувало існуванню Цинської імперії.

Список використаних джерел та літератури

1. Дацьшен В. Г. Новая история Китая : науч. пособ. / В. Г. Дацьшен. – Б. : БГПУ, 2004. – 346 с.
2. Меликсетова А. В. История Китая : науч. пособ. / А. В. Меликсетова. – М. : «Высшая школа», 2002. – 736 с.
3. Рубель В. А. Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII – друга половина XIX ст.) : навч. посіб. / В. А. Рубель. – Київ : Либідь, 2007. – 560 с.

Науковий керівник: к.і.н., доцент Іржавська А. П.